

nyokra.»¹ A későbbi: «A nagyidai cigányok felületes bírálataira.»² Ez az itteni a legszubjektívebb s a költemény utolsó szakaszának a gondolatával meg is egyezik: egy magábanbízó pillanatában pegazusa sorsát jövendőli, mely mögött lovag, kocsis: a kritikus, messze elmarad. — E három kis jegyzet is mutatja hánykódó: egyszer csüggedő, bátortalan, másszor reménykedő, bizakodóbb lelkét.

*

Széljegyzetei e csoportját két igen érdekes feljegyzésével zárom be. Mindkettőben Arany maga bizonyítja két helye eredetiségét. Egyik a *Buda halála* V. énekében leírt vadászat egy mozzanatára vonatkozik. Kilenc évvel u. i. az eposz megjelenése után ezt olvassa: «20.000 vadászember és 10.000 kutya kísérte őt egy végtében menve egymás mellett úgy, hogy az egész vadászvonal szélessége egy napi járóföld volt s egyetlen állat sem menekülhetett meg előlük.» Megjegyzése erre ez: «*Ilyenforma* Buda halálában, mikor a hegyet egészen körülállják a hajtók.» Az összehasonlítás kedvéért álljon itt e két sor:

Nagy rengeteg erdőt nyomni körül haddal
Úgy bánni el oztán közepütt a vaddal.

Megmondta volna Arany itt bizonyosan, ha nem lett volna eredetije e leírás, mint ahogy több költeményének is megjelölte a forrását. Megmondta volna épen úgy, mint ahogyan egyik szóképének az eredetiségét bizonygatja Herodotos olvasása közben ennél a mondatnál: ὅτι ἐξ τοῦ ἐναυτοῦ τὸ ἔαρ ἐξαραιεῖται.⁴ «*Íme a szép tavasz kiesett az évből*» (*Rachel siralma.*) «*Azt hittem eredetim ez, s íme Herodotosnál évezredek előtt már meg van írva! Pedig ezt sohasem olvastam előbb!*»

DEBRECZENI FERENC.

BÁRÓTZI SÁNDOR HÁROM LEVELE BÁRÓ VAY MIKLÓSHOZ.

Bárótzai leveleket báró Vay Miklóshoz írta — e néven I-ső; tábornok és dandárparancsnok — aki 1824-ben halt meg. A magyar stílus eme kiváló reformátorától eddig, tudtunkkal, barátaihoz küldött verses levelével együtt, mindössze 5 levél volt ismeretes. Ezt az alább olvasható három, eddig ismeretlen levelét 1922 augusztus havának elején találtam meg id. báró Vay Miklós golpi levéltárában. A 2. sz. levélben érdekes adatot talá-lunk «halálának kiterjedett híreről», a harmadikban pedig jóbarátainak társaságától megfosztott életéről. Olyan vagyok, úgymond Mikeás prófétával, mint szedés után a szőlő és aratás után a tarló.

¹ L. pld. *Kisebb költ.* 1856. II. k. 46 l. — Ráthban nincs semmi jegyzet.

² Irodalomtört. 1918. 215. l.

³ Sági Lajos: *Marco Polo és könyve.* Bpesti Szemle (1873) III. k. 82. l.

⁴ *Herodoti de bello persico librorum epitome.* In usum scholarum. Vindobonae 1857. Lib. VII. Cap. 113. Első mondat utolsó sora.

1.

Béts 3. Januarii 1794.

Drága Kedves Uram Ötsém!

Pedig hogy már egyszer, bár ha későreis, szerentsésen meg-érkezett, mert ktlömben processusra akartam a' hajossal menni. Ebből már meg-láthattya, hogy rajtam nem mult: mert bár mely bajos légyenis innen valamit le küldeni, Uram Ötsém kedvéért mindazonáltal minden töllem ki-telhetőt el-követek.

A mi pedig illeti a portékák felibe tett czafragot, minthogy említette volt, Uram Ötsém, hogy szeretne edgyet maga számára, azért tettem oda; azért kérem fogadgya kedvesen töllem, nem mint háládatosságomnak vált-ságát, mert annál többel tartozom: hanem tsak mint magához viseltető szivességemnek tsekély bizonyosságát. Valóságos örömmökre fog szolgálni, ha kedvét találhattya általa.

Drága Kedves Uram Ötsém

Székely kedves atyánkfia, ki most éppen itt vagyok, tiszteli U. Ö. általam.

igaz baráttya
Bárótzí m. k.

2.

Béts 20 Januarij 1804.

Drága kedves Uram Ötsém!

A mult hónapnak 26-dikán Golopról hozzám eresztett kedves levelét vettem atyafiságos szeretettel és valamint hozzám viseltető ritka barátságá-ról főkélltetesen el vagyok hitelve, ugy szintén a leg elevenebb érzékenységgel olvastam belőlle, minémű részvétellel fogadta légyen, kedves Uram Ötsém, halálomnak kiterjedett hírét. Eddig ugyan, Istennek hálá, phisice még élek, hatsak azon jóakaróim, kik halálomat kötették, civilis elenyészésemet nem értették rajta: de akármiben légyen is sorsom, arról, legalább bizonyos vagyok, hogy midőn ma holnap valósággalis meg történik, senki ugyan azt nagyobbban nem fogja kesergenni, mint kedves Uram Ötsém; már pedig mely ditséretesebb sirkövet lehetne valaha tetemeim felett *emelni*, mint egy oly érdemes Polgár-társamnak hullatott könyvei! Láttatam még éle-temben kostolni azt az édes gyönyörűséget, melyet testi hulladékjaimból ki költözött árnyékom fog annak idejében érzeni.

A vizekkel való bánást illető könyveket meg vettem, Uram Ötsém szá-mára: de a Belidor Hydraulikája (ha ugyantsak igaz amit azaz utálatos Kotzperdesi mond) az alatt míg válaszsát vehettem volna, el köt: de ha ugyantsak szüksége léssen reája, németül megkaphattjuk, melyről ha az Isten szerentsésen fel fogja Uram Ötsémet hozni, majd bővebben végez-hetünk.

Gróf Motét kéreti Uram Ötsémet általam, hogy ha fel jön, ne sajnál-laná azt az Angliából hozott Mátématikum *Instrumentumot*, melyet emli-tett volt nékie, felhozni magával. Az Asszony ő Nagysága kezeit tsokolván, és magamat továbbrais grátziájába ajánlván, változhatatlan hívséggel vagyok Drága kedves Uram Ötsémnek

igaz szivü baráttya
Bárótzí m. k.

Ennek a levélnek, mint fellyebbvaló datumából ki teltzik, még a mult pénteken kellett volna el menni, de hivatalbéli foglalatosságom félbe szakasztván irását, tsak ma 24-dikben adtam postára.

3.

Drága kedves Uram Ötsém!

Bár mely bokros foglalatosságaim borítsanak el, nem halaszthatom, mindazonáltal, mégis, ezen fojó hónapnak 13 dikán Goloprol hozzám utasított, 's tegnap kezemhez jött kedves levelére mái postán nem válaszolni, és magamis hasonlóképpen a bé állott ujj esztendőnek mind kezdetét, mind pedig fojtát és kimenetelét, ezeráldásoknak kívánsága mellett, szerentséltetni; szeresse az Ur Isten, kedves Uram Ötsémet, érdemes élete párjával és uri kedves magzataival edgyütt, virágzó egésséggel 's minden némű boldogságokkal, és kérem tartson továbbrais azon atyafiságos szeretetében, melynek tsak emlékezeteis, némely kedvetlen óráimban, elevenítő balsamom gyanánt szolgál.

Merem reménleni, drága kedves Uram Ötsém, kinek nemes szive már annyi esztendőktől fogva esméri az enyimet, hogy nem fogja szavaimat tsupán tsak frantzia complementumokul fogadni: mert midőn életének veszedelemben való forgását olvastam, és meg gondoltam, mely könnyen meg foszthatott volna az a szerentsétlen nyavalya egy olyan drága Barátomtól, úgy el illetődtem rajta, hogy egész délutánni időmet, merő homályos felleg borította el, Hálá Istennek, hogy már szerentsésen ki gázolt belőlle

Elhizsem, drága kedves Uram Ötsém, hogy fájdalmasan esik azon értelmes orvassának elvesztése, annyival is inkább, hogy éppen Uram Ötsémhez való tsákjázásában történt szegénynek szerentsétlen halála; 's kivált ha orvasi tudományán kívül egyébkéntis jó baráttya volt. Denique: *it cuique ratus, prece nec ulla mobilis ordo*. Tsak ezen eseten való érzékenységből is megítélheti, Uram Ötsém, millyennek kell lenni az én sorsomnak, ki, minden jó barátainak társaságoktól megfosztatott, olyan vagyok, mint szedés után a szőlő, és aratás után a tarló.

Köszönöm igen szépen, Uram Ötsémnek, irántam való szorgalmatoskodását, nagyon vártam, megvallom, és nem tudom minek tulajdonítsam oly sokáig való kimaradását, de már most látom valóságos okát, és az egész történetet *casus fortuitus minor*-nak veszem: de ne indítsa, Uram Ötsém, utnak addig, míg az idő fel nem enged, nehogy a kemény hideg elpattantsa valamiként a pálatzkokat. Mgs Báróné ő Nga kezeit tsokolván kívánom, hogy mentől hamarább ölelhesse

Drága Kedves Uram Ötsémet

Béts 22 Januarii 1805.

igaz hív baráttya

Bárótzsi m. k.

Közli: HARSÁNYI ISTVÁN.